

Scholen en Vandalisme Amsterdam Zuid-oost

**beveiligingsplan voor drie pilot-
scholen**

**Amsterdam, oktober 1994
Van Dijk, Van Someren en Partners
H.J. Korthals Altes
met medewerking van
T. Woldendorp**

Inhoud

	pagina
1 Aanleiding	1
2 Schoolterreinwoningen als hoofdstrategie	2
3 Overige uitgangspunten voor het beveiligingsplan	3
4 Basisbeveiligingsplannen per school	5
4.1 Bijlmerdrieschool	5
4.2 Brink	7
4.3 Meent (scholencomplex Vreeswijkpad)	8
5 Algemene aandachtspunten bij de beveiligingsplannen	11
6 Verdere procedure	14

1 Aanleiding

In september 1993 werd door het stadsdeel Zuidoost aan Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar het vandalisme op de basisscholen in het stadsdeel. In het vooroverleg bij de opdrachtverlening werd gekozen voor een pilot-aanpak: eerst op een beperkt aantal scholen waar het vandalisme het ergst is een voorbeeld stellen en vervolgens dit goede voorbeeld doen uitwaaiëren naar de rest van de scholen in het stadsdeel. Een tweede kenmerk van de aanpak was de interactieve manier van werken: er is een werkgroep Scholen en Vandalisme gevormd, die als denktank fungeert en waarin werkafspraken gemaakt worden. In de werkgroep zijn vertegenwoordigd: stadsdeel zuidoost (coördinator veiligheidsbeleid, afdeling onderwijs, afdeling wonen/werken, afdeling CBMO/onderzoek), politie, schoolhoofdenoverleg en DSP.

In de periode september 1993 - januari 1994 werd door DSP een inventariserend onderzoek gedaan naar de ernst van het probleem (schadecijfers), de bereidheid bij de schooldirectie om er iets aan te doen en de ruimtelijke aspecten van het schoolterrein en het schoolgebouw. Dit leverde een duidelijk beeld op van de scholen die als pilot-school geschikt konden zijn. De scholen met de hoogste schade hadden tevens ruimtelijk de minst gunstige eigenschappen: afgelegen, totaal gebrek aan sociale controle, veel struikgewas, later bijgeplaatste noodbehuizingen, een matig aanzien, veel nissen en een makkelijk beklimbaar dak. De matige scores op dit soort ruimtelijke eigenschappen werden in sommige gevallen nog versterkt doordat het beheer te wensen overliet: graffiti, zwerfvuil, afgetrapt groen etcetera; omstandigheden die het aanzien en de suggestie van sociale controle schade toebrengen alsmede het gevoel van sociale onveiligheid versterken. Niet alle daarvoor in aanmerking komende scholen konden als pilot-school voor de preventie-aanpak worden geselecteerd. De Brink, de Bijlmerdrie en de Meent (c.q. scholencomplex Vreeswijkpad) zijn uit het keuzeprocess gerold als pilot-projecten. Deze keuze is ook bekrachtigd door het Stadsdeelbestuur. De gang van zaken is uitvoerig toegelicht in het inventarisatierapport.

Voor de pilot-scholen is een basis-beveiligingsplan opgesteld. Dit plan is in zijn eerste gedaante in juni 1994 besproken in een groot gezelschap. Behalve de leden van de werkgroep scholen en vandalisme, waren daarbij ook de directies van de betrokken scholen aanwezig. Het plan was in zijn eerste gedaante nog onvoldoende concreet. Daaraan is in de zomerperiode verder gewerkt. Uiteindelijk is het basisplan in september 1994 in zijn derde gedaante vastgesteld door de werkgroep en vervolgens voor commentaar voorgelegd aan de betrokken schooldirecties. Vanuit twee pilot-lokaties klonk het geluid: "prima zo, wanneer wordt het uitgevoerd?". Wat deze scholen betreft kon het basisplan dus ongewijzigd vastgesteld worden. Bij de derde pilot-school heeft het commentaar van de betrokken directie geleid tot een behoorlijke aanpassing. Niet zozeer qua maatregelen, maar meer qua fasering van maatregelen. Korte termijn moest soms lange termijn worden en omgekeerd. Behalve de verwerking van de commentaren van de schooldirecties zijn ook nadere gegevens verzameld om de haalbaarheid van de voorgestelde (korte termijn) maatregelen verder te onderzoeken en is, ten slotte, het allerlaatste commentaar van de werkgroep scholen en vandalisme in het rapport verwerkt. Het definitieve beveiligingsplan, dat thans voor u ligt, kwam in oktober 1994 gereed voor behandeling in de Stadsdeelraad.

2 Schoolterreinwoningen als hoofdstrategie voor de lange termijn

De analyse van de ruimtelijke aspecten die in de inventarisatiefase had plaatsgevonden vloeide automatisch over in de analyse van de ruimtelijke mogelijkheden tot terreinaanpassing, in het bijzonder het bijplaatsen van woningen. Het totale gebrek aan toezichtmogelijkheden was op de pilot-lokaties immers een sterk in het oog springend gegeven. De werkgroep ondernam op grond van suggesties van DSP voor het bijplaatsen van woningen actie door het ontvangen van een delegatie uit de gemeente Alkmaar, die betrokken was geweest bij de plaatsing van schoolwoningen aldaar. Sinds de woningen in Alkmaar zijn geplaatst is de vandalischade op die lokaties aanzienlijk gedaald (van f 80.000 naar f 5000,- in het eerste jaar). Door de woningen hebben de terreinen een bewoond aanzien gekregen en loopt het verblijf van de jeugd uit de omgeving vrijwel nooit meer uit de hand. De jongeren weten dat zij gesignaleerd zijn bij het betreden van het terrein en passen hun gedrag daarop aan. In tegenstelling tot wat werd verwacht, was het niet moeilijk om bewoners te vinden voor de schoolterreinwoningen. Achteraf denkt men dat de extra kopkostensubsidie, die vanuit het onderwijsbudget was gegeven met het doel een aantrekkelijke aanvangshuur te kunnen bieden, niet echt nodig was geweest.

Op grond van dit succesverhaal besloot de werkgroep definitief om de plaatsing van schoolterreinwoningen als hoofdstrategie voor de aanpak van het vandalisme-probleem aan te wijzen. Dit zou voor de lange termijn een wezenlijke en permanente verbetering van de toezichtsituatie bij de betrokken scholen opleveren. De werkgroep zag echter in dat het voor de korte termijn geen oplossing zou bieden; de schoolwoningen staan er immers niet van de ene dag op de andere. In Alkmaar zat er anderhalf jaar tussen initiatief en start bouw. Er moest dus ook worden nagedacht over korte-termijn-maatregelen; in hoofdstuk drie wordt daar verder op ingegaan.

Verwant aan de plaatsing van schoolterreinwoningen is de keuze voor een ingrijpende herinrichting van het schoolterrein: overzichtelijker maken, maar toch met vriendelijke uitstraling en voldoende spelaanleiding om de buurtspeelfunctie waar te maken. Daar waar schoolterreinwoningen realiseerbaar zijn, kan de herinrichting van het terrein integraal in de ontwerp-opgave worden meegenomen. Doch het is ook los van de bouw van schoolterreinwoningen (of welk bouwplan dan ook) mogelijk om aan terreinherinrichting te doen; misschien zelfs ook al op de korte termijn als het om beknopte herinrichting gaat.

Om meer te weten te komen over het mogelijke effect van terreinherinrichting ondernam de werkgroep een excursie naar de Narcis Queridoschool in Oud West. Deze excursie leerde veel over de mogelijkheden om de preventieve waarde van het terrein door middel van ruimtelijke ingrepen te verbeteren. De terreinherinrichting was daar echter aangepakt in het kader van de stadsvernieuwing. Zodoende waren extra financiën en ambtelijke capaciteit beschikbaar. Bij de pilot-scholen in Zuidoost is van deze gunstige voorwaarden echter helaas geen sprake. Het budget voor zo'n ingreep zal dan pilot voor pilot bij het stadsdeelbestuur aangekaard en eventueel bevochten moeten worden. Desondanks besloot de werkgroep de terreinherinrichting als tweede, aan de schoolwoningenplannen te koppelen strategie aan te wijzen.

3 Overige uitgangspunten voor het beveiligingsplan

Betrokkenheid van de schoolgebruikers

De directies van de betrokken scholen hebben in ruime mate inspraak in het maatregelenpakket dat in het beveiligingsplan opgenomen wordt. Er is al een eerste interviewronde geweest en naar aanleiding van het basisbeveiligingsplan volgde een tweede ronde. De werkgroep beschouwt die inspraak als belangrijk. Een plan dat niet gedragen wordt door de gebruikers heeft geen enkele preventieve waarde, omdat de meeste maatregelen alleen maar werken als de gebruikers voortdurend alert blijven op instandhouding en een goed gebruik van de getroffen voorzieningen. De inspraakmogelijkheid geldt ook voor de bijzondere scholen, die op het terrein liggen; de stichting S.O.S. (voor oecumenisch onderwijs) waar de betrokken bijzondere scholen onder vallen, zal op korte termijn worden geïnformeerd en om medewerking gevraagd.

Intensiveren van het beheer

Een ruimtelijke ingreep die volkomen op zichzelf staat is zelden een definitieve oplossing voor de beperking van vandalismeschade. De excursie naar de Querido-school, waar kosten noch moeite zijn gespaard om tot een preventieve inrichting te komen maar waar het beheer al kort na de oplevering aanzienlijk blijkt te haperen, onderstreepte dat uitgangspunt nog eens. Er zal veel moeten worden geïnvesteerd in onderhoud en toezicht, wil men de bereikte verbetering handhaven. In sommige gevallen zal men daarvoor de capaciteit kunnen inzetten die reeds aanwezig is binnen de scholen (de conciërge bijvoorbeeld) of het onderhoud dat door de gemeente wordt uitgevoerd efficiënter kunnen organiseren, maar in andere gevallen zal men extra capaciteit moeten genereren.

Met intensiever beheer kan men al vóór de ruimtelijke ingreep starten. Men kan al op korte termijn bijvoorbeeld schoolterreinbeheerders aanstellen; dan worden op korte termijn, dus in de huidige ruimtelijke situatie, al resultaten zichtbaar en wordt draagvlak gekweekt voor de lange termijn aanpak. Als het terrein op de schop gaat, in de bouwfase dus, kan de schoolterreinbeheerder bijdragen aan een goed beheer van de bouwput; en daarna, als alles klaar is, heeft hij een taak om alles schoon en netjes te helpen houden.

Streven is om bij alle ruimtelijke ingrepen het toekomstig beheer tenminste voor en deel en voor een periode van pakweg 10 jaar mee te financieren; dan is dat tenminste veilig gesteld.

Het beheer hoeft niet alleen op de schouders van gemeentelijke diensten en nutsbedrijven neer te komen: de schoolgebruikers kunnen zelf ook veel doen en er kunnen organisaties worden opgezet en functionarissen worden aangesteld die een intermediaire rol vervullen tussen de gebruikers en de instanties.

Daarbij kunnen vernieuwende beheerconstructies ontstaan die tevens een gunstig werkgelegenheidseffect hebben. Denk bijvoorbeeld aan banenpoolprojecten en buurtbeheerbedrijven.

Vervlechting van korte en lange termijn maatregelen

Korte termijn maatregelen zullen als het daarbij blijft niet wezenlijk helpen de schade en overlast te verminderen, maar maken wel meteen iets zichtbaar en bevorderen de betrokkenheid. Bij alles wat aan korte termijn maatregelen wordt ondernomen, moet bedacht worden of dit ook in de lange termijn visie past. Bij maatregelen in de sfeer van onderhoud en toezicht is dit vrijwel automatisch het geval. Bij ruimtelijke maatregelen beslist niet: een ondoordacht geplaatst hek kan bijvoorbeeld de bouw van schoolterreinwoningen in een latere fase in de weg staan of voor onnodige meerkosten zorgen bij de realisering van de lange termijn visie. In het basisbeveiligingsplan wordt per school getracht de samenhang aan te geven tussen de korte en de lange termijn maatregelen.

4 Basisbeveiligingsplannen per school

4.1 Bijlmerdrieschool

Beknopte analyse

De vandalismeschade beloopt in de laatst onderzochte periode rond f 30.000,- per jaar. Het gaat vooral om glasschade en om braakschade aan deur- en raamkozijnen. De ruimtelijke aspecten laten nauwelijks sociaal toezicht toe.

Op het terrein staat ook de basisschool voor bijzonder onderwijs 'het Kruispunt'. Deze school heeft een noodgebouw op het terrein (bouwjaar 1989), dat nog ruim f 800.000,- waard is en nog minstens 10 jaar nodig is.

Plaatsing van schoolterreinwoningen is mogelijk indien de noodbebouwing kan vervallen. Een alternatieve optie is het bouwen van woningen tegen het gymgebouw aan, naar het model van de conciërgewoningen bij de Tytyl/Mytylschool elders in Zuidoost (overigens zonder dat dit model als dwingend wordt ervaren; men kan er ook voor kiezen om de woningen zodanig te bouwen dat er geen conciërges of andere bij de school betrokkenen in de woningen gehuisvest worden). Er kan na de bijplaatsing van bouwvolume nog steeds een interessante en fraaie speelomgeving overblijven (een sterk punt van de lokatie, dat beslist behouden moet blijven). Wél is het een terrein dat door zijn landschappelijke inrichting en de hoge gebruiksdruk voortdurend zorg behoeft. Het is een plek die uitnodigt om steeds aan te blijven knutselen; een plek die nooit af is.

Korte termijn maatregelen

- Een schoolinspectieteam (dat kan bestaan uit gecombineerde surveillancepatronen van politie en stadswacht¹) houdt regelmatig (ook 's avonds en in het weekend) nauwgezette schouwrondes. Geconstateerde schades worden direct doorgemeld naar een centraal punt, vanwaar herstelopdrachten kunnen uitgaan zodat de schade binnen 24 uur is gerepareerd. Risicovolle situaties worden gemeld aan de schooldirecties, zodat aan preventieve bewustwording van de gebruikers wordt gedaan.
- Er wordt een functionaris aangesteld voor het aanvullend beheer en de verfraaiing van het schoolterrein. Deze 'beheerder buitengebied' (een functie binnen de banenpool) werkt nauw samen met de schoolgebruikers.
- Er komt extra verlichting rond de school (beveiligingsverlichting aan de gevel)
- De school wordt een keer geheel vrij gemaakt van graffiti en vervolgens opnieuw geïmpregneerd of geheel in de verf gezet. Nieuwe graffiti wordt door een gespecialiseerd bedrijf of door de 'beheerder buitengebied' overgeschilderd. Er dient gekozen te worden voor een coating, die met behulp van water (dus niet met chemicaliën) verwijderd kan worden.

Lange termijn maatregelen

- Bouw van schoolterreinwoningen of andere woonfuncties die aan het toezicht bijdragen, al dan niet met integratie van onderwijsruimte die nu in noodbehuizing is ondergebracht.
- Groepen schoolkinderen adopteren elk één van de kwetsbare nissen in het schoolgebouw. In die nissen worden fraaie tuinen aangelegd in plaats van het onduidelijke groen dat er nu staat. De tuinen kunnen als thematuinen door de kinderen zelf worden ontworpen en met hulp van de beheerder buitengebied

1 Zie voor een andere uitwerking van deze gedachte hoofdstuk vier.

worden aangelegd en onderhouden. Een laag hek ter psychologische afsluiting van de nissen maakt deel uit van het ontwerp. Gezien de frustratiegevoeligheid van deze aanpak kan er pas mee worden gestart als de toezichtsituatie rond de school aanzienlijk verbeterd is (bijvoorbeeld door de bouw van schoolterreinwoningen).

- Geleidelijke herinrichting van het terrein:
 - . toevoeging van speelgelegenheid
 - . plaatsing van lage hekjes (van roest- en rotvrij type) op de door de schooldirectie aangegeven plaatsen langs de gevel (op ongeveer 1,5 meter afstand daarvan) die de looproutes geleiden en extra spelaanleiding geven
 - . groen langs de weg achter de school flink snoeien; uitgaan van bomen in gras of met een ondergroei van laagblijvende struiken (goed doorzicht)
 - . losse gebouwtjes aanpakken volgens het eerder gemaakte plan (verfraaien en doorzichtiger maken).
 - . voetgangersroute naar Kraaiennest verbeteren (betere verlichting, opknappen van de nabijgelegen tunnel bijvoorbeeld met een vrolijke schildering).
- Uitbreiding van het banenpoolproject (aanstellen van een tweede beheerder buitenruimte) om de met de herinrichting gepaard gaande groei in de onderhoudsbehoefte te dekken. De beheerder die bij de Meent wordt aangesteld kan hier inspringen, zolang de terreinherinrichting daar aan de gang is.

Samenhang korte termijn - lange termijn maatregelen

De beheerder buitenruimte blijft voortdurend nodig. Als het tuinaanleg-, verlichtings-en graffititraject van de korte termijn is afgelopen, dient zich de fase van de geleidelijke herinrichting en het opbouwen van contacten met de bewoners van de schoolterreinwoningen van de lange termijn aan. De beheerders buitenruimte kunnen bij deze activiteiten een schakelfunctie tussen instanties en gebruikers/ bewoners vormen. De beheerder die bij de Meent wordt aangesteld, kan bij de Bijlmerdrie worden ingezet gedurende de tijd dat de lange termijn maatregelen bij de Meent (terreinherinrichting en realisering woningbouwplan) worden uitgevoerd.

Kosten en baten van de maatregelen

Baten. Er is een maximale (!) besparing op vandalismeschade te bereiken van circa f 30.000,- per jaar (de schadebesparing bij het Kruispunt niet meegerekend) en er zijn daarnaast immateriële baten in de sfeer van minder ergernis, een grotere leefbaarheid, een verbeterd aanzien en grotere veiligheid.

Kosten, korte termijn. De netto-kosten (inleenvergoeding en minimale materiaalvoorziening) van de banenpoolfunctie kost ca. f 5.000,- per jaar; de tuinaanleg kan begroot worden op eenmalig f 7.500,- aanleg en f 1.500,- onderhoud per jaar vanaf het tweede jaar; de aanleg van de verlichting kost eenmalig f 10.000,- en f 1.000,- aan exploitatie vanaf het tweede jaar; de prijs van de graffiti-schoonmaak en het aanbrengen van de nieuwe coating op wasbasis is op aanvraag bij een gespecialiseerd bedrijf (zie ook hoofdstuk 5) en het bijhouden van de graffiti kan vanaf het tweede jaar 'verborgen' zitten in de overhead van de genoemde banenpoolfunctie.

Kosten, lange termijn. De kosten van schoolterreinwoningen zijn op nul te begroten, daar er geen bijzondere kopkostensubsidie kan worden gegeven voor dit geval.

Voor de herinrichting van het terrein, die loopt in het tweede t/m vierde jaar, een zal bedrag van f 7.500,- per jaar gedurende twee jaar uitgetrokken moeten worden voor materiaalkosten, die gemoeid zijn met het toevoegen van speelgelegenheid en de plaatsing van hekjes; de loonkosten zitten 'verborgen' in begrotingen van de banenpool en Stadsdeelwerken. De overige terreinrengrepen (groen langs de weg snoeien, gebouwtjes rond de school aanpakken, voetgangersroute en tunnel opknappen)

pen) zullen toch door een aannemer moeten worden aangepakt; met het opstellen en uitvoeren van dit plan is f 50.000,- tot f 100.000,- gemoeid.
De extra banenpooler kost f 5.000,- per jaar (zie kosten korte termijn); deze kosten komen bij de Meent terug.

4.2 Brink

Beknopte analyse

De vandalismeschade beloopt in de laatst onderzochte periode rond f 30.000,- per jaar. Het gaat voornamelijk om glasschade, braakschade aan deuren en kozijnen en dakschade.

De ruimtelijke aspecten laten nauwelijks sociaal toezicht toe op de meest kwetsbare plek: de nis met pergola ter plaatse van de entree. Dit is echt de brandhaard van het vandalisme en een grote bron van de ergernis. De school ligt beter ingebed in de omringende woonbebouwing dan de andere twee pilot-scholen en er wonen betrokken ouders in de buurt, zodat er een basis is om het buurttoezicht te organiseren.

Er is een noodgebouw op het terrein (bouwjaar 1989), dat nog minstens 10 jaar nodig is.

Plaatsing van schoolterreinwoningen is mogelijk, zeker indien de noodbebouwing kan vervallen of geïntegreerd kan worden in een nieuwe bouwmassa, maar ook wanneer voor dat laatste niet gekozen zou worden.

Korte termijn

- Een schoolinspectieteam (dat kan bestaan uit gecombineerde surveillancepatronen van politie en stadswacht) houdt regelmatig (ook 's avonds en in het weekend) nauwgezette schouwronde. Geconstateerde schades worden direct doorgemeld naar een centraal punt, vanwaar herstelopdrachten kunnen uitgaan zodat de schade binnen 24 uur is gerepareerd. Risicovolle situaties worden gemeld aan de schooldirecties, zodat aan preventieve bewustwording van de gebruikers wordt gedaan.
- Voetbalplek verplaatsen van de kwetsbare entreenis naar de plek aan de zonkant van het gymgebouw: bij gymgebouw voetbalcondities verbeteren (bank weghalen, doel aanbrengen), bij entreeplein objecten in de vuurlijn plaatsen met het doel de voetbalcondities te verslechteren.
- Pergola-constructie verwijderen.
- Zichtbelemmerend groen flink uitdunnen en regelmatig blijven snoeien, terreinverlichting verbeteren.

Lange termijn

- Realisering van schoolterreinwoningen.
- Verwijderen noodbehuizing of integreren van deze ruimte in het woningbouwplan.
- Entreenis bij het oppervlak van de school trekken.
- Plek aan zonkant van gymgebouw ideaal maken voor voetbal en andere balspelen waaraan behoefte is.
- Terrein bekaderen door zware (maar niet hoge) haag tussen beschermend hekwerk.
- Een project met al dan niet betaalde buurttoezichthouders naar het model van de Falgabuur in Den Helder; de ploeg (een coördinator en een stuk of tien, afwisselend optredende toezichthouders) kan worden samengesteld uit buurtbewoners. De surveillancepatronen (gemiddeld 20 uur per week, doch zeer flexibel in te zetten naargelang optredende pieken en dalen) worden afgestemd

op die van het schoolinspectieteam, dat als het goed gaat geleidelijk de aandacht voor de Brink kan laten verslappen (ten gunste van andere scholen). De toezicht-houdersploeg heeft op de daguren ook een functie in de begeleiding van het spel en een goed gebruik (jeugd zelf vuil laten opruimen etc.) van het terrein. De toezichtfunctie wordt op sociale wijze ingevuld, het heeft niets te maken met een burgerwacht.

Samenhang korte termijn - lange termijn maatregelen

- De overdracht van taken en verantwoordelijkheden van het schoolinspectieteam naar de buurttoezichthoudersploeg zal soepel verlopen als er met de aansluiting/overdracht in de fasering van het definitieve beveiligingsplan goed rekening wordt gehouden.
- De voetbalplek, die in eerste aanleg al op korte termijn verplaatst en aangelegd wordt, hoeft op lange termijn niet meer verplaatst (alleen maar verbeterd) te worden en staat de bouw van schoolterreinwoningen niet in de weg.
- De verwijdering van de pergola-constructie speelt in op de verbouwing van de school (het bij het schoolgebouw trekken van de entree-nis).

Kosten en baten van de maatregelen

Baten. Er is een maximale(!) besparing op vandalismeschade te bereiken van circa f 30.000,- per jaar en er zijn daarnaast immateriële baten in de sfeer van minder ergernis en een grotere leefbaarheid.

Kosten, korte termijn. Voor het verwijderen van de pergola, het snoeien van het groen, het verplaatsen van de voetbalplek en het verbeteren van de terreinverlichting moet door een aannemer een bestek worden gemaakt. Als richtbedrag zou men uit kunnen gaan van een eenmalige uitgave van f 25.000,-.

Kosten, lange termijn. De kosten van schoolterreinwoningen zijn op nul te begroten, daar er geen bijzondere kopkostensubsidie kan worden gegeven voor dit geval. Voor de herinrichting kan om de kosten te drukken gebruik worden gemaakt van de Bouwploeg Bijlmermeer. Er zal dan een bestek moeten worden gemaakt voor de materiaal- en de coördinatiekosten. Als richtbedrag zou men uit kunnen gaan van een eenmalige uitgave van f 50.000,-.

Het opzetten van de buurttoezichthoudersploeg kost eenmalig f 10.000,- aan organisatiekosten en vanaf het eerste jaar f 15.000,- aan jaarlijkse exploitatiekosten: f 5.000,- voor de coördinator en f 10.000,- voor de vergoeding van de toezichthouders (20 uur toezicht per week a f 10,- per uur).

4.3 Meent (Scholencomplex Vreeswijkpad)

Beknopte analyse

De vandalismeschade belooft in de laatst onderzochte periode rond f 35.000,-. Deze cijfers hebben betrekking op de Meent (f 25.000,-) en de 16e Montessori (f 10.000,-)².

Het gaat onder meer om schade aan het hekwerk van de Meent en om glasschade. Daarnaast zijn de gevoelens van onveiligheid aanzienlijk, in situaties waarin men (als personeelslid of als bezoekende ouder) alleen en in het donker door de schoolomgeving moet lopen.

De ruimtelijke aspecten laten nauwelijks sociaal toezicht toe. De school kent een

2 In de meest recente periode heeft De Meent een lagere en de 16e Montessori een hogere schade dan in de voorgaande periode. Vooral de vermindering van de schade aan het hoofdgebouw valt op. De plaatsing van het definitieve hekwerk bij de Meent kan tot die verschuiving hebben bijgedragen. aan

afgelegen ligging, tegen het talud van de metro aangeklemd, er staan veel noodgebouwen, er zijn veel onoverzichtelijke of zelfs geheel onzichtbare plekken, de hoofdontsluiting is sociaal onveilig.

Het terrein is qua beplanting en aankleding functioneel en overzichtelijk, maar vrij kaal en daardoor onvriendelijk. Er is in het kader van het vandalisme-project Vreeswijkpad al een hek geplaatst bij de Meent, dat het kwetsbare (onzichtbare) achtergebied afschermt, maar dat niet aan een vriendelijke uitstraling bijdraagt. Op het terrein staat ook de basisschool voor bijzonder onderwijs 'de Knotwilg'. Deze school heeft een (wat ouder) noodgebouw op het terrein, dat nog minstens 10 jaar nodig is.

Ook de 16e Montessori heeft een noodgebouw (bouwjaar 1990), ook nog minstens 10 jaar nodig.

Als derde semi-permanente gebouw is er de recent geplaatste voorziening voor naschoolse opvang. Dit gebouw heeft een afschrijvingstermijn van 20 jaar.

Plaatsing van schoolterreinwoningen is zonder meer mogelijk; er is voldoende ruimte. Globaal zijn er drie opties:

- plaatsing van schoolterreinwoningen in de thans braakliggende ruimte en met een behoud voor onbepaalde tijd van de kavels, die thans door noodbehuizingen ingenomen zijn;
- plaatsing van een groter bouwvolume die gefaseerd kan worden uitgevoerd, dus met handhaving van de huidige noodbehuizingen doch niet langer dan boekhoudkundig noodzakelijk³;
- sloop van noodbehuizingen zodra dit boekhoudkundig mogelijk is en nieuwbouw in één keer van een groter bouwvolume op het gehele vrijkomende terrein.

Bij alle drie de opties is het mogelijk om een hoeveelheid ruimte, waarin thans de noodbehuizingen voorzien, ook op langere termijn veilig te stellen voor onderwijsdoeleinden; als terreinreservering of als reservering van een volume in een grotere bouwmassa.

Korte termijn maatregelen

- Een schoolinspectieteam (dat kan bestaan uit gecombineerde surveillancepatronen van politie en stadswacht) houdt regelmatig (ook 's avonds en in het weekend) nauwgezette schouwrondes. Geconstateerde schades worden direct doorgemeld naar een centraal punt, vanwaar herstelopdrachten kunnen uitgaan zodat de schade binnen 24 uur is gerepareerd.
- Er wordt een functionaris aangesteld voor het aanvullend beheer en de verfraaiing van het schoolterrein. Deze 'beheerder buitengebied' (een functie binnen de banenpool) werkt nauw samen met de schoolgebruikers.
- De gebouwen, die vrij zijn gemaakt van graffiti, worden nauwgezet bijgehouden. Dit kan gebeuren door een gespecialiseerd schoonmaakbedrijf. Indien wordt gekozen voor een coating waar graffiti met water i.p.v. met chemicaliën kan worden afgehaald, kan dit op termijn ook worden gedaan door de (aan te stellen) 'beheerder buitenruimte' (tegen lagere kosten dan het gespecialiseerde bedrijf).
- De gevels van de Meent worden aangepakt volgens het concept van de Tamboerijn: kinderen (groepen) ontwerpen anti-graffitiborden (beschilderde platen van ongeveer 1,5 bij 1,5 meter die op blinde gevels worden geschroefd en die door de kinderen zelf worden schoongehouden).
- Uitvoering van een beknopte terreinherinrichting, waarin het inpakken van het hek in een groene haag (zodat het terrein meteen al een iets vriendelijker aanzien krijgt), het plaatsen van hekken (maar dan lager, liefst rond 1,20 m., en het

³ De fasering houdt in dat het eerste doel van het gebouw meteen wordt uitgevoerd (invulling van het braakliggende terrein) en het tweede deel pas wordt gebouwd als de noodbehuizingen weg kunnen.

lieft als dubbel hek met daartussen een groene haag) bij de 16e Montessori en de Knotwilg, het inrichten van de 'groene bult' alsmede plaatsing van extra verlichting (langs de auto-ontsluiting en aan de gevels) inbegrepen kan zijn.

Lange termijn maatregelen

- Realiseren van een bebouwingsplan, waarin de onderwijsfuncties van de nood-bebouwing en eventueel ook de naschoolse opvang kunnen worden geïntegreerd.
- Herinrichting van het schoolterrein, afgestemd op het bebouwingsplan en met als uitgangspunt een vriendelijk aanzien, gepaard aan goede gebruiksmogelijkheden.
- Aanleggen van een nieuwe, sociaal veilige ontsluiting en parkeerterrein en opheffen van de huidige toegangsroute.

Samenhang korte termijn - lange termijn maatregelen

- Er wordt op de korte termijn al een beheerstructuur geschapen die voor de lange de handhaving van de lange termijn situatie van belang is (waardebewoud van gepleegde investeringen) en die tijdens de bouwphase (beveiliging van de bouwplaats) van nut kan zijn.
- De definitieve herinrichting.
- De openbare verlichting (masten en armaturen) voor de vergroting van de veiligheid op de oude ontsluiting moet herbruikbaar zijn voor de nieuwe ontsluitingssituatie.

Kosten en baten van de maatregelen

Baten. Er is een maximale(!) besparing op vandalismeschade te bereiken van f 35.000,- per jaar; de eventuele besparing bij de Knotwilg nog buiten beschouwing gelaten), er is een besparing mogelijk op de schoonmaakkosten van graffiti en er zijn daarnaast immateriële baten in de sfeer van een grotere leefbaarheid en een verbeterde sociale veiligheid.

Kosten, korte termijn. De beheerder buitenruimte kost netto f 5.000,- per jaar (zie Bijlmerdrie); het eenmalig totaal schoonmaken en herimpregneren van de Meent geeft ook vergelijkbare kosten als bij de Bijlmerdrie en voor het bijhouden geldt ook hetzelfde (de kosten kunnen 'verborgen' worden in de overhead van de beheerders buitenruimte). Voor de kosten van de anti-graffiti borden kan worden afgestaan op de begroting van de Tamboerijn (f 5.000,-).

Er kan gestart worden met een beknopt terreinherinrichtingsplan. Beschikbare gelden hangen mede af van de keuze voor maatregelen bij de overige pilotscholen. Het onderhoud van de hagen en hekwerken is opgenomen in de beheerdersfunctie.

Lange termijn kosten. De kosten van schoolterreinwoningen zijn op nul te begroten, daar er geen bijzondere kopkostensubsidie kan worden gegeven voor dit geval. Indien men zou kiezen voor een bebouwing in hoge dichtheid (gestapelde bouw met reservering voor onderwijsfuncties in de onderbouw) kan het plan misschien in een positief saldo resulteren. Dan zouden de -aanzienlijke- kosten van de infrastructuurmaatregel (het omleggen van het parkeerterrein en de ontsluitingsroute alsmede het opbreken van de oude ontsluiting) als één werk kunnen worden aanbesteed met de woningbouw. Afgaand op het aantal vierkante meters verharding (ca. 1000 m²) dat met de operatie gemoeid is en een gemiddelde prijs van f 100,- per m², zullen alleen de bestratingskosten van de operatie al f 100.000,- bedragen, waarbij nog fundering, openbare verlichting en het aanleggen/omleggen van kabels en leidingen moet worden gerekend. Dit lijkt op voorhand nauwelijks haalbaar, als de ingreep niet aan een omvangrijk woningbouwplan kan worden gekoppeld.

5 Algemene aandachtspunten bij de beveiligingsplannen

Schoolinspectieteam

Er is contact geweest met de algemeen directeur en met de inspecteur afdeling Zuidoost van Stadswacht Amsterdam over de mogelijkheden voor het inzetten van Stadswachten op schoolterreinen in Zuidoost. Ook met de stadswachtcoördinator bij de politie Flierbosdreef is gesproken. Van beide zijden werd positief gereageerd op het idee om een schoolinspectieteam in te stellen. Men ziet, mits het aantal stadswachten wordt uitgebreid van de 15 die er nu voor het stadsdeel beschikbaar zijn naar 25, goede mogelijkheden om de schoolterreinen in de surveillanceronden te betrekken. De personele uitbreiding is al toegezegd en de financiering is al veilig gesteld, maar het probleem zit hem in de werving. Een andere voorwaarde is, gezien de forse afstanden tot de objecten vanuit de uitvalsbases van de Stadswacht, dat dienstfietsen (ATB's) en zaklantaarns beschikbaar dienen te worden gesteld. Daarvoor zou het stadsdeel eenmalig een bedrag van f 2.500,- beschikbaar moeten stellen⁴. Stadswacht suggereert de politie om contact op te nemen met Stadswacht, teneinde tot een gezamenlijk surveillanceplan te komen. De patrouilles blijven weliswaar gescheiden, maar kunnen hun tijden op elkaar afstemmen en bijzonderheden (bijvoorbeeld omstandigheden die een verhoogd risico inhouden voor de school of voor de surveillanten) aan elkaar doorgeven. Belangrijk is dat *eerst* de structuur wordt beschreven waarmee de garantie wordt gegeven dat gemelde schades binnen 24 worden hersteld. De ervaring leert dat de signalerende functie een van de belangrijkste functies van de stadswacht is, maar dat de motivatie snel wegzakt als met de signalen weinig wordt gedaan. Alleen bij een prompte reactie van hersteldiensten kan een belangrijke doelstelling van het schoolinspectieteam, namelijk het voorkomen van vervolgschades en erosievandalisme, worden gehaald. Nodig is een vast meldpunt dat 24 uur per dag bereikbaar is of waar gedeponeerde meldingen binnen 8 uur na melding worden verwerkt, dat wil zeggen doorgegeven aan het reparatiebedrijf. Ook moet iedereen duidelijk zijn tot welk bedrag het meldpunt opdrachten kan uitbesteden zonder ruggespraak te plegen met derden.

Naast het voorkomen van erosievandalisme is een belangrijke doelstelling van het schoolinspectieteam: preventieve bewustwording bevorderen bij de schoolgebruikers. Bij het signaleren van een openstaand raam moet de risicovolle situatie niet alleen uit de wereld geholpen worden, de schoolgebruikers (en eventueel, als het herhaaldelijk voorkomt, ook het bestuur) moeten nadrukkelijk op de hoogte gebracht worden van de gaten die men in de preventieve maatregelen heeft laten vallen en voorlichting geven over het verbeteren van preventief gedrag.

Beheerders Buitenruimte

Er is contact geweest met de coördinator sociale vernieuwing van het stadsdeel over de mogelijkheid om uit de banenpool een of meer 'beheerders buitenruimte' aan te stellen bij de pilot-scholen. Vooral de Bijlmerdrie zou gezien de onderhouds-intensieve inrichting en de hoge gebruiksdruk van het terrein veel baat bij een dergelijke beheerfunctie hebben.

⁴ De personele kosten hoeven niet in de begroting van de beveiligingsplannen terug te komen. De 10 nieuwe stadswachten pakken de schoolterreinen desgewenst vanaf hun eerste werkdag mee, zonder dat daarvoor aan direct belanghebbenden vergoeding wordt gevraagd.

Op het idee werd positief gereageerd en er is inmiddels een aanvraag voor twee banenpoolplaatsen ingediend.

Op moment van publikatie van dit plan zijn de eerste stappen om tot de aanstelling van de beheerders te komen dus reeds gezet. Begin 1995 zal er duidelijkheid zijn over de financiering, aanstelling en begeleiding van deze functionarissen.

Schoolterreinwoningen

Vanuit de werkgroep scholen en vandalisme zijn 2 in Zuidoost actieve corporaties gepolst over hun mogelijk opdrachtgeverschap van de beoogde schoolterreinwoningen:

- Nieuw Amsterdam (NA), de heer P. Gonsalvez.
- Woningbedrijf Zuidoost, mevrouw Y. Vehmeyer.

Beide reageerden positief op het idee van schoolterreinwoningen en sluiten een mogelijk opdrachtgeverschap zeker niet uit.

Nieuw Amsterdam denkt vooral aan goedkopere sociale huurwoningen, Zuidoost aan duurdere premiehuurwoningen (ingegeven door het idee, dat het vaak aantrekkelijke lokaties zijn). NA wil wel graag dat de woningen, als het om heel kleine 'plukjes' gaat, geografisch aansluiten op hun bezit (bij Bijlmerdrie wordt aan die wens voldaan).

NA ziet al een doelgroep voor zich: grote gezinnen. Of dit een geschikte doelgroep is om de toezichtfunctie uit te oefenen, zou nader moeten worden onderzocht (bijvoorbeeld door te kijken hoe dat in Alkmaar werkt). Volgens NA zou je eerst een bewonersprofiel moeten maken (ook gelet op de lokatie, de gewenste doelgroep voor de toezichthoudersfunctie, de beoogde financieringscategorie en het aangewezen woningtype), en dan pas aan het ontwerpen slaan en/of specifieke programma's van eisen opstellen.

Zuidoost wil graag al in het bestek wat aanvullende preventieve maatregelen gerealiseerd zien (anti graffiti coating, goed hang- en sluitwerk).

De afdeling Wonen/werken van het Stadsdeel is voornemens een haalbaarheidsonderzoek te starten voor de bouw van schoolterreinwoningen op de drie pilot-lokaties.

Buurttoezichthouderschap

Bij de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting is informatie beschikbaar over de succesvolle organisatie van buurttoezichthouderschap zoals in de Falgabuur in Den Helder, maar ook elders in Nederland. De ervaringen zijn beschreven in de SEV-publikaties 'Van Rode duivels naar buurtbeheerbedrijf' en 'Belonen van beheren'. Dit laatste rapport is van belang als de overwegingen over het al dan niet betalen van buurttoezichthoudersfuncties aan de orde zijn. Op veel plaatsen, zo blijkt uit het rapport, komen bewoners alleen in actie als er iets tegenover staat. In Den Helder was dat een huurverlaging, maar die constructie is wettelijk niet meer haalbaar. Er zal dus een vergoeding moeten zijn in de vorm van een netto inkomensverhoging en dat is vooral bij mensen met een uitkering een groot probleem. In het rapport 'belonen van beheren' van de SEV wordt als het ware hardop gedacht over oplossing van dit probleem. Uit het rapport blijkt dat er grofweg twee oplossingsrichtingen zijn:

- uitgaan van een vergoeding voor vrijwilligerswerk op basis van redelijkerwijs aan te nemen onkosten (de vergoeding is dan maximaal f 1000,- per jaar onbelast, gelijk te stellen met 100 uur toezichthouden);
- uitgaan van de sinds kort vergrote ruimte voor inkomsten uit arbeid naast een uitkering (maximaal f 3100,- per jaar, dat staat gelijk aan 310 uur toezichthouden), maar de hoogte van het vrije bedrag is afhankelijk van het beleid van de gemeentelijke sociale dienst.

Binnen het kader van deze opdracht is ten aanzien van het laatste punt nagegaan welk beleid de gemeentelijke sociale dienst in Amsterdam hanteert voor het behoud van loon naast uitkering. Er is een gesprek geweest met het Servicebureau Arbeidsmarkt van de GSD. Het blijkt, dat ten aanzien van de vrije f 3.100,- nog geen beslissing is genomen. De woordvoerder stelde dat het zeker niet uitgesloten is, dat er voor het toezichthoudersproject zoals voor de Brink geschetst een (maximale) vrijlating kan gelden. Hij ziet wat in het plan, omdat het een van de weinige voorbeelden is van aansporingsbeleid voor de groep 'blijvers' in de uitkering. Zijn ervaring is, dat die groep niet zo makkelijk te strikken is voor een volledige werkweek, waaraan men bijvoorbeeld in de banenpool vast zit. Een baan als toezichthouder voor pakweg 10 uur per week kan dan een opstap zijn om van de groep 'blijvers' in de groep 'doorstromers' terecht te komen. De GSD-woordvoerder draait de vraag eigenlijk om: zeg maar hoeveel je wilt hebben, misschien kan dat nog invloed hebben op het vast te stellen beleid.

Herinrichting terreinen

Er is contact geweest met de coördinator van de Bouwploeg Bijlmermeer (een groep werklozen die wordt ingezet op bouwprojecten van de Vernieuwing Bijlmermeer om het vak te leren en in het bouwvak te stromen) teneinde te onderzoeken in hoeverre de herinrichting van schoolterreinen werken zouden zijn waarbij (gezien het kostenvoordeel) de Bouwploeg Bijlmermeer op zou kunnen worden ingezet. De coördinator reageerde niet bij voorbaat afwijzend op het idee en raadt het stadsdeel (afdeling onderwijs) aan om eerst een concreet ontwerp en bestek te maken voor de herinrichting van de terreinen waar het om gaat en deze bestekken vervolgens ter beoordeling voor te leggen aan de coördinator. Gezien het feit dat de herinrichting niet (strak) aan tijd gebonden is, is het beslist niet ondenkbaar dat straks blijkt dat deze werken op een gegeven moment zinvol tussen twee andere bouwprojecten van de vernieuwingsoperatie, waar een gat tussen valt, in kan worden geschoven.

6 Verdere procedure

Na goedkeuring van het voorliggende definitieve beveiligingsplan geldt het volgende stappenschema:

- 1 Vaststellen beveiligingsplannen en fiattering financiering van de korte termijn maatregelen door het DB.
- 2 Uitvoering korte termijn maatregelen.
- 3 Evaluatie korte termijn maatregelen en eventuele heroverweging lange termijn maatregelen.
- 4 Vaststellen (al dan niet geamendeerd) definitief beveiligingsplan en fiattering bijbehorende financiering door het DB.
- 5 Uitwerken plannen voor schoolterreinwoningen (i.s.m. wonen/werken), voorbereiding bestemmingsplanwijzigingen, inspraak en besluitvorming DB.
- 6 Uitvoering lange termijn maatregelen.
- 7 Evaluatie en eventuele bijstelling van beleid (andere organisatie beheer, kleine fysieke aanpassingen).

Naar verwachting zal de uitvoering van de korte termijn maatregelen begin 1995 ter hand worden genomen. In de loop van 1995 zal zicht ontstaan op de haalbaarheid en vervolgens het tijdpad voor de lange termijn maatregelen.